

бульбовців. Загальновідомо, що Т.Бульба-Боровець прагнув продовжувати традиції УНР. Він не визнав встановлення контролю над УПА бандерівського крила ОУН. Загони, які залишилися під його командуванням, отримали назву Української народної революційної армії¹⁸. Декларативно, не досить аргументовано, а іноді дещо спрощено подано окремі твердження С.Гальчака щодо ставлення населення краю до ідеології та політичної мети ОУН. Не згадується про вплив на свідомість мешканців радянського Поділля політичних репресій.

Вивчення проблеми діяльності ОУН.-УПА на Східному Поділлі знаходиться на початковому етапі. Дослідниками нагромаджена низка фактів, зроблено спроби узагальнення. Для здійснення поглибленого аналізу та висновків важливе значення має розширення джерельної бази дослідження проблеми, насамперед архівів нацистських та радянських спецслужб.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1.Кравець М. ОУН у Вінниці (1941-1944)// Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - Вінниця, 1994. - С.78-80; 2. Костюк О.С. Діяльність організації українських націоналістів на Вінниччині в 1941-1943 рр.// Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - Вінниця, 1993. - С.57-59; 3.Червінський Д. Газета "Відродження" ("Калинівські вісті") в 1942-1943 рр.- Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - С.85-86; 4. Бабицький В. Організація ОУН у селі Кисляках на Гайсинщині (1941-1944) // Тези доповідей і повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - Вінниця, 1998. - С.77-78; 5 Заболотний В. Організація ОУН у Гайсині // Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції.-Вінниця. 1999. - С.57; 6. Денарьов Г. З історії національно-визвольного руху на Вінниччині в роки Другої світової війни// Тези доповідей дванадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції...- С.59-60; 7. Ніколаєць Ю. До питання про чисельність УПА// Тези доповідей шістнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - Вінниця, 1997. - С.60; 8. Вороліс М. "УПА-Південь" на Вінниччині.// Тези доповідей тринадцятої Вінницької обласної історико - краєзнавчої конференції ...- С.77-78; 9. Вовкодав В. Національно-визвольний рух на Вінниччині в 1941-1951 рр Там само. - С.74-75; 10. Малигін А. ОУН-УПА на Вінниччині (1941-1946). Там само. - С.76-77; Його ж. Останні бої УПА -Південь// Тези доповідей п'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції. - Вінниця, 1996. - С.63-64; Його ж. Повстанський рух на Вінниччині в 1942-1944 рр.// Тези доповідей і повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції... - С.3-11; 11. Мазило І. До питання про ОУН-УПА на Вінниччині в роки другої світової війни.// Тези доповідей та повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції... - С.78-79; 12. Завальнюк К. ОУН на Вінниччині в 1949-1951 рр.// Тези доповідей та повідомлення дев'ятнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції...-С.57-59; 13. Гучва І. З історії ОУН. на Вінниччині.// Там само. - С.56; 14. Мисюта Т. До історії ОУН. на Поділлі.// Тези доповідей та повідомлення вісімнадцятої Вінницької обласної історико-краєзнавчої конференції...-С.76-77; 15. Григорчук П. УПА на Вінниччині: специфіка та особливості боротьби (1943-1944) // Там само. - С.75-76; 16. Гальчак С. Боротьба подолян за державне відродження України під час нацистської окупації краю.// Поділля у контексті української історії.-Вінниця, 2001. - С.263-267; Його ж. Сили національно-визвольного спрямування на теренах Поділля в період нацистської окупації краю // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського. Вип.4. Серія:Історія. - Вінниця, 2002. - С.136-146; 17. Гальчак С. Сили національно-визвольного спрямування...С.139; 18. Див: Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. - К., 2000. - С.244,247.

Т.А. Мельничук

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІМАЯТНИКОВОЇ МІГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ РОЗРОБКАХ

Повоєнні роки позначаються в Україні посиленою міграцією сільського населення у нові промислові центри, які виникли у зв'язку з розширенням географії промислового виробництва, будівництвом та введенням в експлуатацію нових виробничих потужностей.

Особливу роль в економічному, соціальному, політичному та культурному житті усста і села відіграє маятникова міграція. Окрім істориків, вивченням даного соціально-економічного процесу займаються демографи, соціологи, економісти, географи. Однак на

сьогодні ще не повністю розкрито всі сторони трудової маятникової міграції. До цих пір ще не розроблена теорія даного процесу, не існує єдиної думки щодо його генезису та тенденції розвитку.

Тлумачення суті даного процесу досить суперечливе. Існують різні точки зору щодо самого поняття маятникової міграції. Так В.В. Гюкшишевський стверджує, що маятникові переміщення є лише особливою формою розселення, при якій місце роботи віддалене в просторі від місця сну, відпочинку, спілкування з сім'єю. На його думку, це не міграція, а швидше за все, спосіб життя, що супроводжується щоденними поїздками за місто¹. В.В. Переведенцев також не погоджується з тим, що багато авторів щоденні поїздки до місця роботи і назад відносять до процесу міграції, називаючи їх маятниковою міграцією. Він стверджує, що насправді "маятникова" міграція суперечить "істинній" міграції. Адже людина з певних причин не може переселитися на постійно і вимушена щоденно їздити з одного населеного пункту в інший на роботу². Дослідник Б.С. Хорев погоджується з думкою В.В.Пюкшишевського, вказуючи, що маятникова міграція - це окремий випадок розселення населення відносно місця роботи, без зміни місця проживання (живуть в одному населеному пункті, а працюють чи навчаються в іншому)³.

Подібні висловлювання зустрічають серйозне заперечення з боку О.М. Рузавіної, яка вважає, що характеризувати процес урбанізації через маятникову міграцію методологічно невірно, оскільки вона виступає як непередбачений побічний продукт процесу урбанізації. За її словами, маятникова міграція не є міграцією населення в прямому значенні цього слова, а його коливання (флуктуація)⁴.

До середини 60-х років маятникова міграція була відома переважно під назвою "позаміське розселення робітників"⁵. На думку Б. С. Хорева та В. Н. Чапека, саме в 70-х роках ХХ ст. сформувався новий науковий напрямок, присвячений соціально-економічним дослідженням маятникової міграції, і в процесі його становлення доводилося долати деякі розбіжності методологічного характеру: а) маятникова міграція, що здійснювалась шляхом міжселищних повсякденних, регулярних поїздок на роботу чи навчання, нібито випадковий, нестабільний процес, що не має закономірної основи; б) маятникова міграція повинна бути обов'язково змінена; в) маятникова міграція не належить до міграційних процесів взагалі⁶.

Деякі вітчизняні демографи теж наполягають на умовності поняття маятникової міграції і неправомірності включення його до поняття "міграція населення". Досить часто під маятниковою міграцією розглядають також пересування з культурно - побутовими та рекреаційними цілями⁷. Що ж таке маятникова міграція - спосіб життя, елемент територіальної структури позаміської зони, коливання (флуктуація) населення, адаптована форма міграції, взаємопов'язане між собою населення, чи зв'язки, що формуються в результаті обміну енергією та інформацією як в середині системи взаємопов'язаного розселення, так і між цими системами та зовнішнім середовищем? І чи є маятникова міграція складовою частиною міграції?

Визначити сутність даного суспільно-економічного процесу, здійснити його теоретичний аналіз намагалася І. М. Табориська⁸. На основі конкретних соціально-демографічних досліджень, опублікованих матеріалів, автор всебічно, ґрунтовно аналізує маятникову міграцію, визначає її роль і значення у вирішенні таких важливих проблем як раціональне використання трудових ресурсів. В монографії запропоновано методи кількісних вимірів трудової маятникової міграції.

Ставлення до проблем маятникової міграції висловили М.Б. Денисенко, А.І. Іонцев, Б.С. Хорев, стверджуючи, що всі три основні види міграції - переселення, маятникова і сезонна - пов'язані в значній мірі із зміною місця роботи, тобто входять до складу трудової міграції населення⁹. Вони вважають, що терміни "трудова сезонна міграція" та "трудова маятникова міграція" як види переселень можна використовувати та відносити до міграційного руху відносно місць роботи. Етнографи Б.Г. Врублевський, Р.Я. Кісь та С.І. Уваров теж притримуються думки, що у системі спілкування населення великий науково-практичний інтерес становлять щоденні трудові поїздки із села в місто, без зміни місця

проживання (так звана маятникова міграція)¹⁰. Вони розглядають проблему етнографічного вивчення маятникових мігрантів як певної соціально-побутової групи населення на прикладі розміщення населення у Львівській області.

Питання розвитку трудових маятникових поїздок до великого міста та їх значення у формуванні міжрайонної локальної моноцентричної системи розселення у Чернівецькій області розглядають географи Я.Л. Жупанський та В.О. Джаман¹¹. Ставлення фахівців до маяткової міграції добре ілюструється в енциклопедії за редакцією Ю.І. Римаренка. Її автори вважають, що маяткова міграція - це масові за своїми розмірами (масштабами) щоденні, щотижневі або щомісячні систематичні переміщення населення від місць їх мешкання до місць працевлаштування та, водночас, у зворотному напрямку. Причиною маяткової міграції є відсутність працевлаштування за місцем проживання і можливість працевлаштуватися в іншому місці, яке знаходиться поблизу помешкання¹². Щотижневі поїздки з села до міста для продажу продуктів харчування упорядники енциклопедії також визначають як один із видів маяткової міграції.

І на сучасному етапі, на думку Г.Г. Старостенка, при дослідженні закономірностей відтворення населення слід зупинитися на вивченні тенденцій територіальної диференціації маятникових міграцій, оскільки в багатьох регіонах міжгалузевий перерозподіл трудових ресурсів села здійснюється, насамперед, за рахунок маятникових мігрантів¹³.

Отже, маяткова міграція - це багатогранний та складний соціально-економічний процес, який не піддається однозначному тлумаченню. Його потрібно характеризувати з усіх сторін і точок зору. Складність, різнобічність, багатоаспектність і соціологічний характер маяткової міграції як об'єкта дослідження вимагають необхідності її вивчення низкою суспільних наук, кожна з яких охоплює свою сферу дослідження. Це дозволить всебічно та комплексно підійти до вивчення проблем маяткової міграції.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Покшишевський В.В. Миграция населения, как общественное явление и задачи статистического их изучения - М.,1973. - С.15; 2. Переведенцев В.І. Методы изучения миграции населения. - М.,1975. - С. 34; 3. Хорев Б.С. Проблемы городов. - М.,1975. - С. 328; 4. Рецензия Е.Н.Рузавиной на монографию «Марксистско-ленинская теория народонаселения» // Вопросы экономики. - 1975.- № 2 - С. 135; 5. Табориская И. М. Маятниковая миграция населения (теория, методология, практика). - М.,1979.- С. 33; 6. Хорев Б.С., Чапек В.Н. Проблемы изучения миграции населения. - М.,1978. - С.20; 7. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика: Енциклопедія /Упорядник та редактор Римаренко Ю. - К., 1998. - С.737; 8. Табориская И.М. Маятниковая миграция населения (теория, методология, практика). - М., 1979; 9. Денисенко М.Б., Ионцев А.И., Хорев Б.С. Миграциология. -М.,1989. - С.5; 10. Маяткова міграція і культурно-побутові процеси // Народна творчість та етнографія. - 1978. - С.9; 11. Жупанський Я.І., Джаман В.О. Маятникові трудові поїздки населення і локальна система розселення // Економічна і соціальна географія. Науковий збірник. - К.,1992. - Вип.44. - С. 35-40; 12. Міграційні процеси в сучасному світі : світовий, регіональний та національний виміри // Енциклопедія. Упорядник та редактор Римаренко Ю.І. - К 1998. - С.283; 13. Старостенко Г.Г. Новітні демографічні тенденції в Україні // Економіка України. -1998.- №5. - С. 22.